

FRI-ONLINE-1-PP-09

CONCEPTUAL APPROACHES IN DEFINING THE GOALS, TASKS, CONTENT AND ORGANIZATION OF INTERCULTURAL EDUCATION IN PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION¹¹

Associate Professor Valentina Vasileva, PhD

Department of Pedagogy, Psychology and History,
University of Ruse
Phone: 082/888268
E-mail: vvasileva@uni-ruse.bg

Teodora Gerganova, PhD Student

Department of Pedagogy, Psychology and History,
University of Ruse
Tel.: 0887327672
E-mail: tgerganova@uni-ruse.bg

***Abstract:** Modern society, in Bulgaria and internationally, is multicultural and is a collection of representatives of different nationalities, with their characteristic cognitive, social, emotional characteristics. Compulsory education is therefore required to respond to this situation by developing intercultural competence of learners (children and adults).*

The approaches used in building intercultural competence aim to enrich the theoretical knowledge of adolescents and teachers about cultural diversity; for successful educational integration of children and students from ethnic minorities; for intercultural education and intercultural communication in the multicultural classroom.

***Keywords:** Children, Education, Intercultural competence, Multicultural classroom.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременното общество, в България и в международен мащаб, е мултикултурно и представлява съвкупност от представители на различни националности, с характерните им когнитивни, социални, емоционални характеристики. Поради това се изисква задължително образование, за да се отговори на тази ситуация чрез развиване на межкултурна компетентност на обучаемите (деца и възрастни).

Подходите, използвани при изграждане на интеркултурна компетентност, целят да обогатят теоретичните познания на подрастващите и на учителите за културното многообразие; за успешна образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства; за интеркултурното образование и интеркултурната комуникация в мултикултурната класна стая.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Мултикултурализмът е социално-интелектуално движение, което насърчава стойността на многообразието като основен принцип и настоява всички културни групи да бъдат третираны с уважение и равенство (Fowers, B. J., F. Richardson, 1996).

Мултикултурността включва много характеристики, свързани с идентичността: раса, етнос, религия, пол, език, физически белези, социално-икономически статус, географско местоположение, националност, начин на живот и пр.

¹¹ Докладът е представен на конференция на Русенския университет на 13 ноември 2020 г. в секция Педагогика и психология с оригинално заглавие на български език: КОНЦЕПТУАЛНИ ПОДХОДИ ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЦЕЛИТЕ, ЗАДАЧИТЕ, СЪДЪРЖАНИЕТО И ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ. Докладът е по проект на ФНИ, ФПНО-2020-02.

Терминът „интеркултурно“ предполага реалните взаимоотношения (интеракции) и взаимозависимости между хората.

Интеркултурността предполага диалог и взаимно опознаване и обогатяване на културите. В основата на интеркултурността са поставени свободата, толерантността и любовта като теория и социална практики. (Иванов, И.:9)

Интеркултурното образование е сред приоритетите на Европейския съюз. България е част от европейската общност с нейните културни и духовни ценности и в тази връзка е необходимо училището да развива у подрастващото поколение знания, нагласи, и компетентности по отношение на интеркултурността.

Европейската комисия и Съвета на Европа дават определение на „межкултурно обучение“, според което терминът може да се тълкува на няколко равнища. От една страна, той се отнася до „индивидуалния процес по придобиване на знания, мнения или поведение, свързани с взаимодействието на различните култури“. От друга страна, „межкултурното обучение се възприема в един по-широк контекст, където означава понятието за това как хора с различен произход могат да живеят заедно в мир“.

Според ръководните принципи на ЮНЕСКО, по въпросите на интеркултурното образование, „интеркултурността предполага мултикултурализъм“ и е „резултатът междукултурния обмен и диалог на местно, регионално и общодържавно и международно ниво“ (Definition of Multicultural Education).

Интеркултурното образование има за цел:

- развиване на знанията, разбирането, уменията, предразположението и отношението, необходими за всички ученици и целия персонал за придобиване на междукултурна компетентност, която ще им даде възможност да живеят заедно в сплотено междукултурно общество;

- осигуряване на еднакво зачитане на всички етнически групи в рамките на обществото чрез премахване на расизма и дискриминацията;

- осигуряване на еднакъв достъп, участие и образователни резултати за всички малцинствени етнически групи, което ще им позволи да са пълноценни на работното място и обществото да им осигури бъдещи възможности за работа и качествен живот (Европейско междукултурно работно място. Сравнително изследване на практиките на работното място в сектор Образование в десет европейски държави (2004-2007): 4).

Образователната система, в рамките на учебните програми по интеркултурно образование, запознава учащите се с различни видове култура. Училището и детската градина представляват пространство, където децата могат да се събират, да осъществяват контакт и да си взаимодействат с различията и различността. Това допринася за подготовката им за живота в общността, за развитието им като демократични граждани.

С приемането на НАРЕДБА № 13 от 21.09.2016 г. се определя държавният образователен стандарт за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование. В чл.3, ал.5 е посочено, че „Интеркултурното образование е насочено към усвояване на знания за различни измерения на културните идентичности и за основни характеристики на интеркултурните отношения, формиращо позитивно отношение към разнообразието във всички области на човешкия живот, както и умения и нагласи за конструктивни взаимодействия в мултикултурна среда“ (www.mon.bg).

Интеркултурното образование е форма на обучение и подготовка на учащите се да осмислят социалните контакти от позициите на друга културна среда. Неговото директно навлизане в училище има за цел да предизвика повече позитивни реакции към културните различия в обществото, да изгради съзнателно отношение към тяхното съществуване. Това означава да се помогне на учениците да възприемат разнообразието като основна черта на Европа през техния личен опит. Те ще забележат разликите, но и ще открият много общи неща с другите. Така те ще станат от една страна по-чувствителни към собствената си идентичност, а от друга – ще избягват противопоставянето с останалите на основата на националните културни различия.”(Паев, 2006, 126)

За изграждане на автономна и активна личност, която да разбира и отстоява общочовешките ценности, ценностите на демокрацията и човешките права, усилията на педагозите трябва да бъдат насочени към формиране у подрастващите на културни идентичности, а именно децата да познават различните измерения на културата – родова история, бит, обичаи, традиции, фолклор, ролеви модели, ценности. Чрез усвояването на начални знания, от областта на литературата, изобразителното изкуство, музиката и др., децата да придобият умения и компетенции да разпознават културно-специфични характеристики на етнически общности в България. По този начин у подрастващата личност се формират умения да зачитат значимостта на всяка човешка личност в многообразието от нейните идентичности, както и да осъзнават и ценят своята културна идентичност.

Компетентностите, които е необходимо да придобият подрастващите, са:

- Културна осъзнатост, изискваща детето да формира у себе си:
 - емпатични нагласи за разбиране на чуждото поведение;
 - да съзнава ценността на взаимното обогатяване на културите, произтичащо от позитивни интеркултурни взаимодействия;
 - да отстоява значимостта на културата на неговата общност.
- Културни различия, толерантност и конструктивни взаимодействия:
 - Детето да умее да идентифицира прояви на нетолерантност в отношенията между представители на различни културни общности.;
 - Да развива умения за взаимодействие с представители на други културни общности във формална (учебна) и неформална среда;
 - Да развива умения за сътрудничество в мултикултурни екипи.
- Интеркултурнообразование и права на човека: детето развива чувствителност към прояви на дискриминация.

Европейските образователни политики, въпреки различията в подходите, имат обща насоченост към образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства. В тях се поставя акцент върху интеркултурността, която се интерпретира като възможност за взаимнообогатяване чрез взаимодействие между децата и учениците, изява на собствената културна идентичност и поле за формиране на национална идентичност. Образователната стратегия, свързана с интеркултурното образование, позволява да се съхраняват и утвърждават различните идентичности на децата и учениците, без това да създава предпоставки за явления от типа на автосегрегацията на деца от малцинствени групи.

Образователната интеграция е институционален процес, при който образователни субекти, носители на етнокултурни специфики, си взаимодействат в единна образователна среда, като в процеса на обучение и възпитание формират интеркултурни компетентности и споделени граждански ценности, запазвайки своята етнокултурна идентичност и получавайки равни възможности за социална реализация. Тя изисква защита правата на децата, недопускане на дискриминация и осигуряване на адекватни предпоставки за социална реализация. Чрез нея се насърчава и подпомага междукултурния обмен и съхраняването и развитието на различните културни идентичности.

Образователната интеграция е процес, при който децата и учениците от етническите малцинства се обучават в съответствие с българското законодателство. В хода на този процес се прилагат и използват разнообразни методи и форми за работа с деца, ученици и родители от всички етнически групи, съобразявайки се с тяхната етнокултурна специфика. (Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020).

Образователната интеграция се ръководи от международните документи в областта на правата на децата и правата на лицата, принадлежащи към етническите малцинства, както и от ключови национални нормативни актове, стратегически документи и национални програми, свързани с образователната интеграция: Всеобщата декларация за правата на човека, Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация,

Международна конвенция за борба срещу дискриминацията в областта на образованието, Международна конвенция за правата на детето, Декларация на ООН за правата на лица, принадлежащи към национални или етнически, религиозни и езикови малцинства, Световна програма на ЮНЕСКО „Образование за всички”, Закон за защита от дискриминация, Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020 г., Рамкова програма за интегриране на ромите в българското общество 2010-2020 г., Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система 2013-2020 г., Национална стратегия за детето 2008-2018 г., Национална стратегия за учене през целия живот 2014-2020 г., Национална стратегия за интеграцията на лицата, получили международна закрила в Република България 2014 г. – 2020 г..

Образователната интеграция в детската градина и в училище се осъществява в следните направления:

а) осигуряване на равен достъп до качествено образование за всички деца и ученици;

б) утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система.

За повишаване на образователните резултати на децата и учениците от изключителна важност е включването на значителен дял от педагогическите кадри вквалификационни форми за работа в мултикултурна образователна среда.

Съхраняването и развитието на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства в българското образование се осъществява чрез обучение в избираемите и факултативните учебни часове в две насоки: изучаване на майчин език и изучаване на традиционната култура на съответната етническа общност.

Правото на изучаване на майчин език е гарантирано в нормативната уредба в общинските училища и при защита и контрол от страна на държавата. До този момент са утвърдени учебни програми за изучаване на турски, ромски, иврит и арменски като майчини езици за I – VII клас.

Принципът за индивидуален подход на обучение в предучилищната педагогика е в единство с останалите принципи на обучение, което от своя страна детерминира диференциацията на процеса на обучение не само с оглед на възрастовите различия на децата в детската градина, но и с отчитане на индивидуалните особености на всяко дете (Георгиева, 2014:168).

В тази връзка във всяка детска градина има изработена програма за интеркултурно образование на децата, насочено към усвояване на знания за различни измерения на културните идентичности и за основни характеристики на интеркултурните отношения, формиращо позитивно отношение към разнообразието във всички области на човешкия живот, както и умения и нагласи за конструктивни взаимодействия в мултикултурна среда.

Чрез тези програми се гарантира възпитаване на децата в демократичните ценности; насърчаване на инициативността, отговорността, солидарността, социалната и емоционалната чувствителност и здравословния начин на живот на децата и семействата и достигане до рамковите изисквания за емоционална интелигентност и интеркултурно образование като знания, умения и отношения в държавния образователен стандарт .

Интеркултурното образование в училище изисква приучаване на учениците на толерантност, разбиране, уважение и отговорност, както към собствената си култура, така и към различните култури.

Личностно-ориентираният подход, прилаган в детската градина и в училище, не може да бъде реализиран без в учебните програми да бъде включено учебно съдържание, свързано и проблемите на интеркултурализма и без използване на образователни технологии, насочени към решаване на противоречията между социализация и личностна ориентация.

ИЗВОДИ

Интеркултурното образование предоставя възможност за удовлетворяване на образователните потребности на представителите на малцинствени групи, както и създаване на положителни отношения на учителя с всички ученици; положителни отношения между самите ученици; стимулиране на тяхното личностно развитие и потенциала им за самоактуализация. Това от своя страна изисква гъвкавост на прилаганите методи на обучение и възпитание. Усилията на педагогическата общност трябва да бъдат насочени към повишаване на родителския капацитет и изграждане на умения за общуване с децата и учителите, въвеждането им в училищния живот като равноправни партньори.

REFERENCES

Georgieva, G. (2014) Differentiation in the teaching of mathematics in a mixed age group in kindergarten, In: SCIENTIFIC PAPERS OF THE UNIVERSITY OF RUSSIA, volume 53, series 6.2 (**Оригинално заглавие:** Георгиева, Г. (2014) Диференцираност в обучението по математика в смесена възрастова група в детската градина, В: НАУЧНИ ТРУДОВЕ НА РУСЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ, том 53, серия 6.2), URL: <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp14/6.2/6.2-30.pdf> (Accessed on 20.09.2020)

European intercultural workplace. Comparative study of work place practices in the education sector in ten European countries (2004-2007). (**Оригинално заглавие:** Европейско межкултурно работно място. Сравнително изследване на практиките на работното място в сектор Образование в десет европейски държави(2004-2007)). URL:http://immi.se/eiw/texts/EIW_Sector_Specific_Booklet_on_Education_BG.pdf(Accessed on 20.09.2020)

Ivanov, I. (1999). Intercultural education, Shumen: Aksios (**Оригинално заглавие:** Иванов, И. (1999). *Интеркултурно образование*, Шумен: Аксиос)

ORDINANCE № 13 of 21.09.2016 on civic, health, environmental and intercultural education (**Оригинално заглавие:** НАРЕДБА № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование), www.mon.bg, (Accessed on 25.09.2020)

Paev, K. (2006). Historical education and the building of a European cultural identity. In: "Teacher of Teachers". Anniversary collection in honor of Prof. Y. Shopov. Sofia (**Оригинално заглавие:** Паев, К. (2006). *Историческото образование и изграждането на европейска културна идентичност*. В: "Учител на учителите". Юбилеен сборник в чест на проф. Й. Шопов. София)

STRATEGY FOR EDUCATIONAL INTEGRATION OF CHILDREN AND STUDENTS FROM ETHNIC MINORITIES (2015-2020) (**Оригинално заглавие:** СТРАТЕГИЯ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНТЕГРАЦИЯ НА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ ОТ ЕТНИЧЕСКИТЕ МАЛЦИНСТВА (2015-2020)) URL: sf.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=2395 (Accessed on 25.09.2020)

Fowers, B. J., F. Richardson 1996 Why Is Multiculturalism Good? American Psychologist 51(6):609

Inglis, Ch. (1996). Multiculturalism: New Policy Responses to Diversity/Ch. Inglis Ch. Paris: UNESCO, URL: <http://digital-library.unesco.org/shs/most/gSDL/cgi-bin/library>